

Reumatologi i primärvården

Fredrik Markros/Milad Rizk

Reumatologkliniken

Västerås 2023

Smärta:

En sensorisk och emotionell upplevelse vilken kan korreleras till verklig eller potentiell vävnadsskada eller uttryckas i termer av skada.

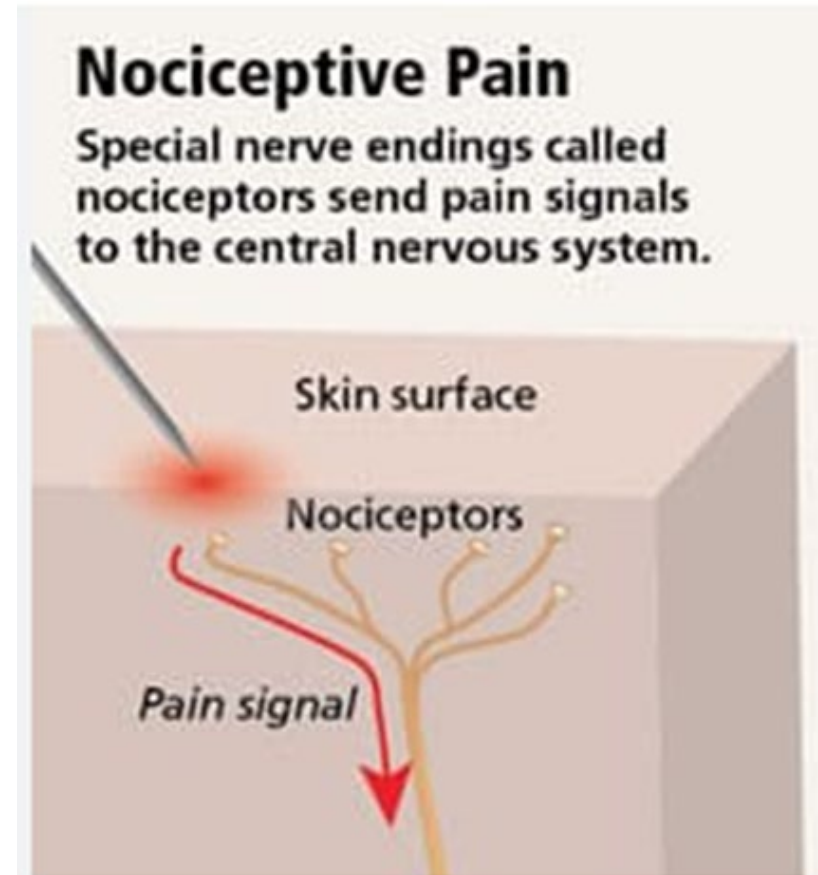
Cirka 35% av befolkningen har långvarig smärta. Hur kan vi bäst hantera dem?

Nociceptiv smärta:

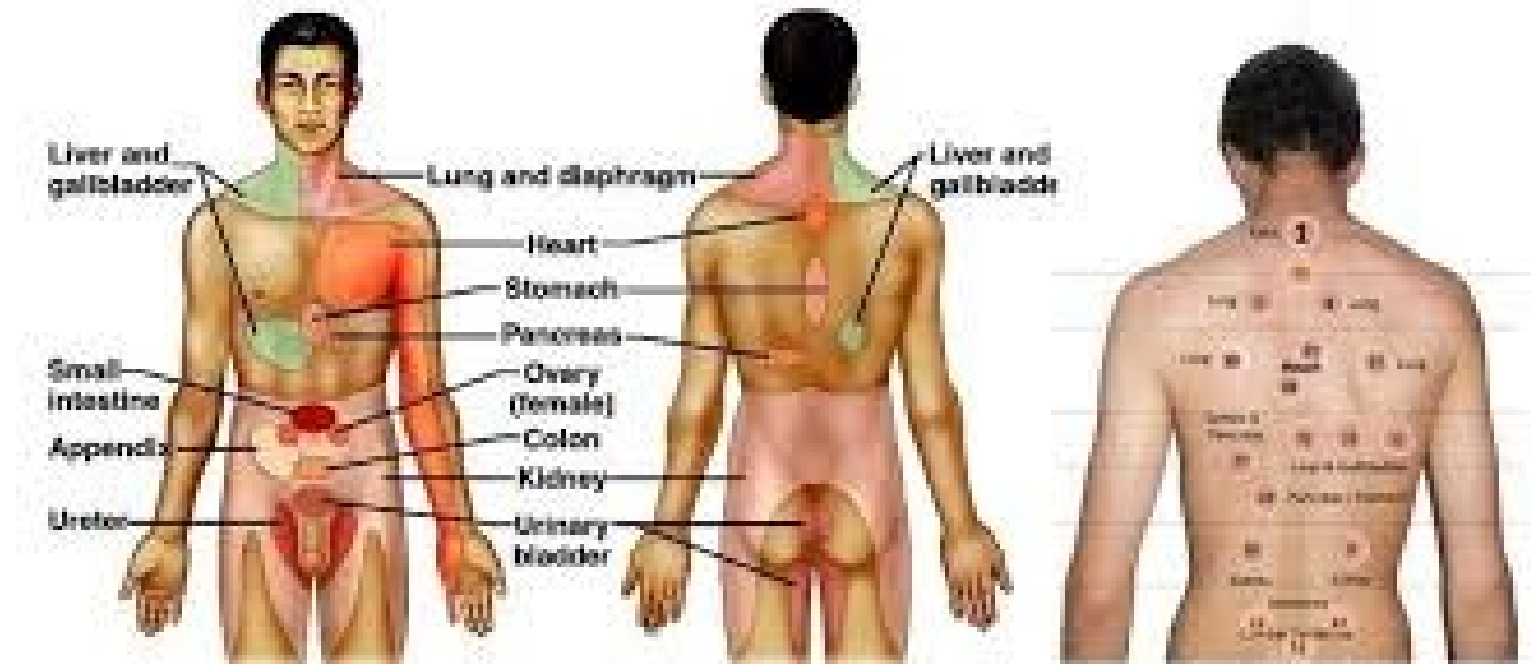
Smärta som utlöses av mekaniska, kemiska eller termiska stimuli och förmedlas via nociceptorer samt intakt nervsystem.

Svarar ofta bra på analgetika.

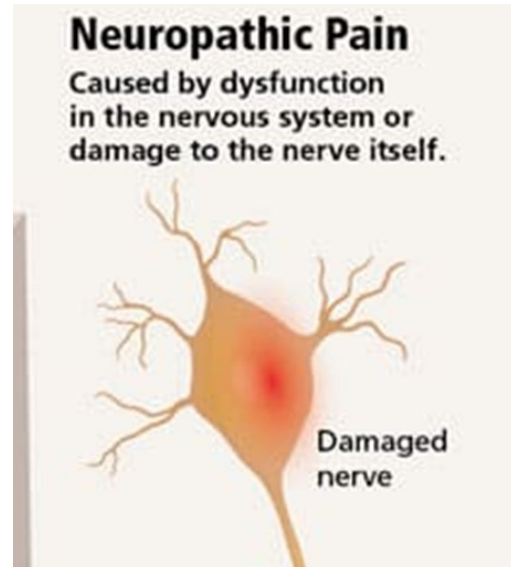
Visceral smärta:

- Referred pain ofta associeras med visceral smärta.
- Autonomöveraktivitet (svettning, illamående, BT, mm)

Neuropatisk smärta:

- Skada i nervsystemet på perifer eller central nivå.
- Förändrad känsel, mycket lätt beröring utlöser smärta (allodyni).
- Postherpetisk neuralgi, fantomsmärta efter amputation, central smärta efter stroke.
- Svårbehandlad, sämre effekt av analgetika.

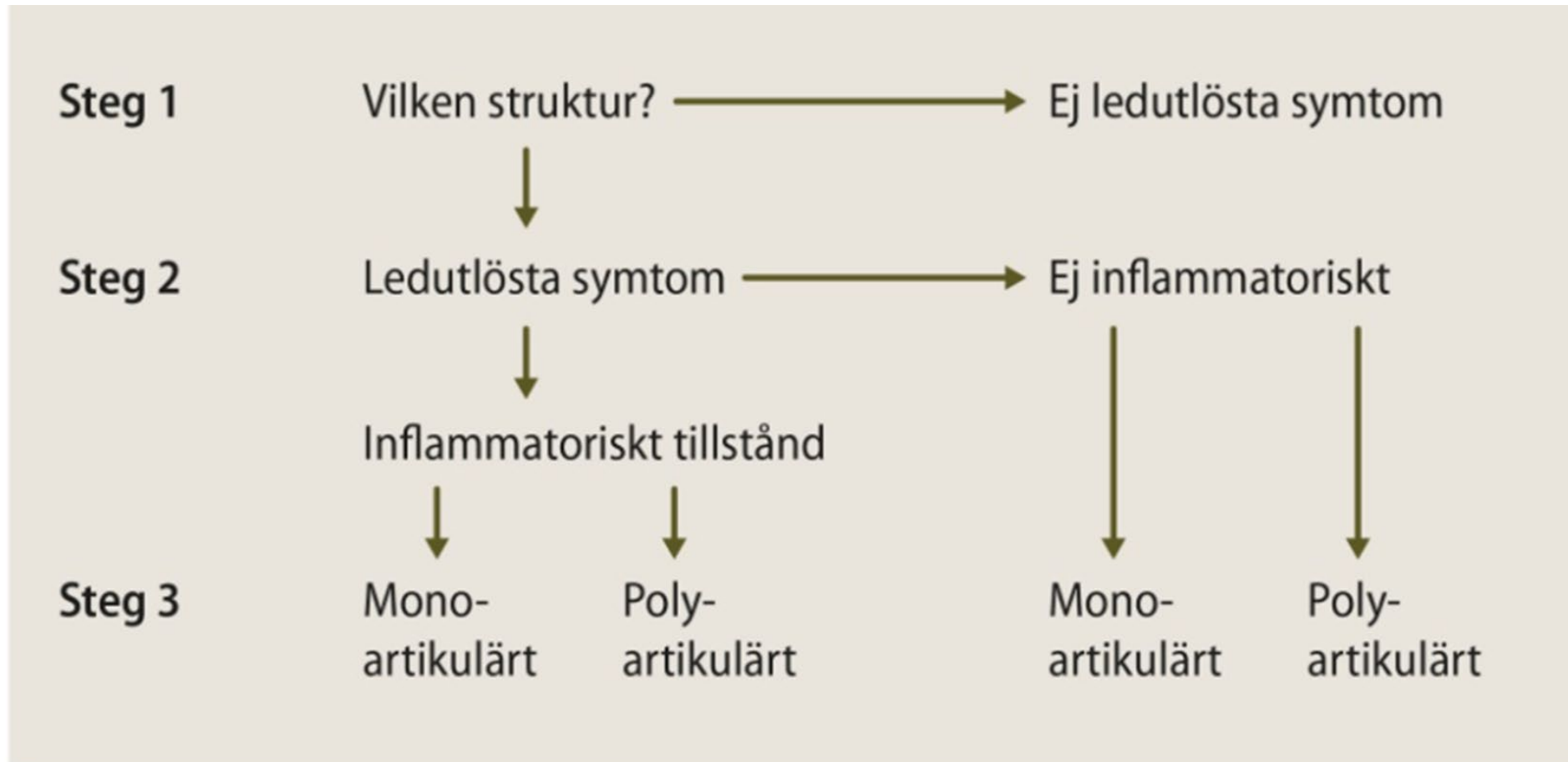
Kroniskt smärtsyndrom > 3 mån

- 1- Patienten 'vandrar runt' mellan olika instanser i sjukvården.
- 2- De utsätts (oftast på egen begäran) för överdiagnostik, kirurgisk och farmakologisk överbehandling.
- 3- Social och fysisk inaktivitet.
- 4- Trötthet och ofta störd dygnsrytm.
- 5- En utpräglad sjukroll som styr både patient och anhörigas liv.

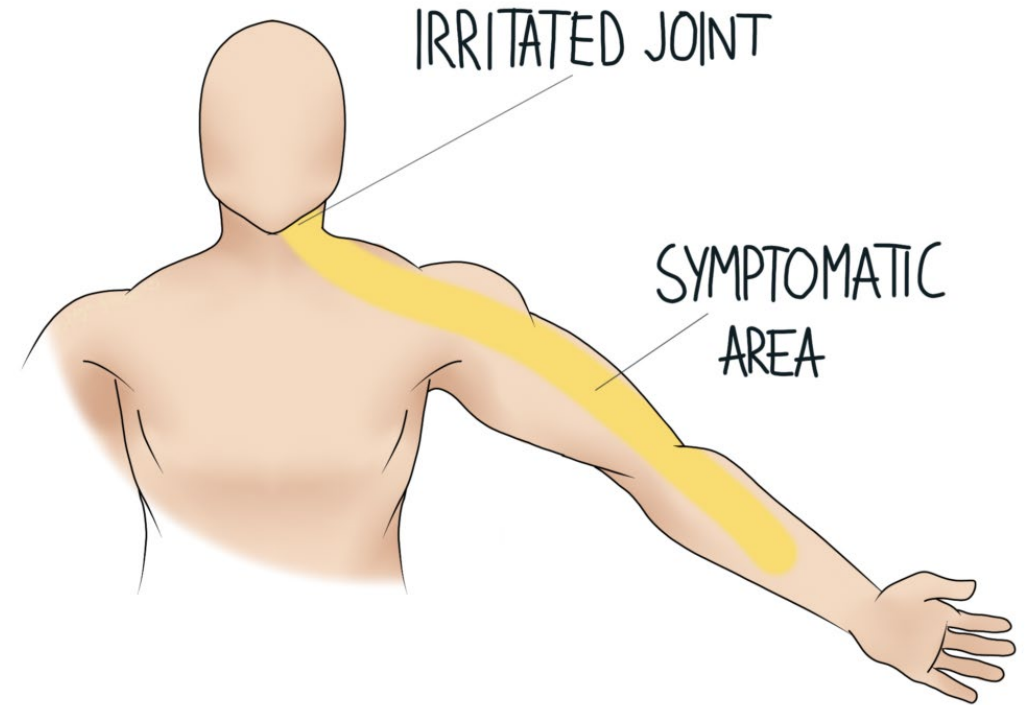
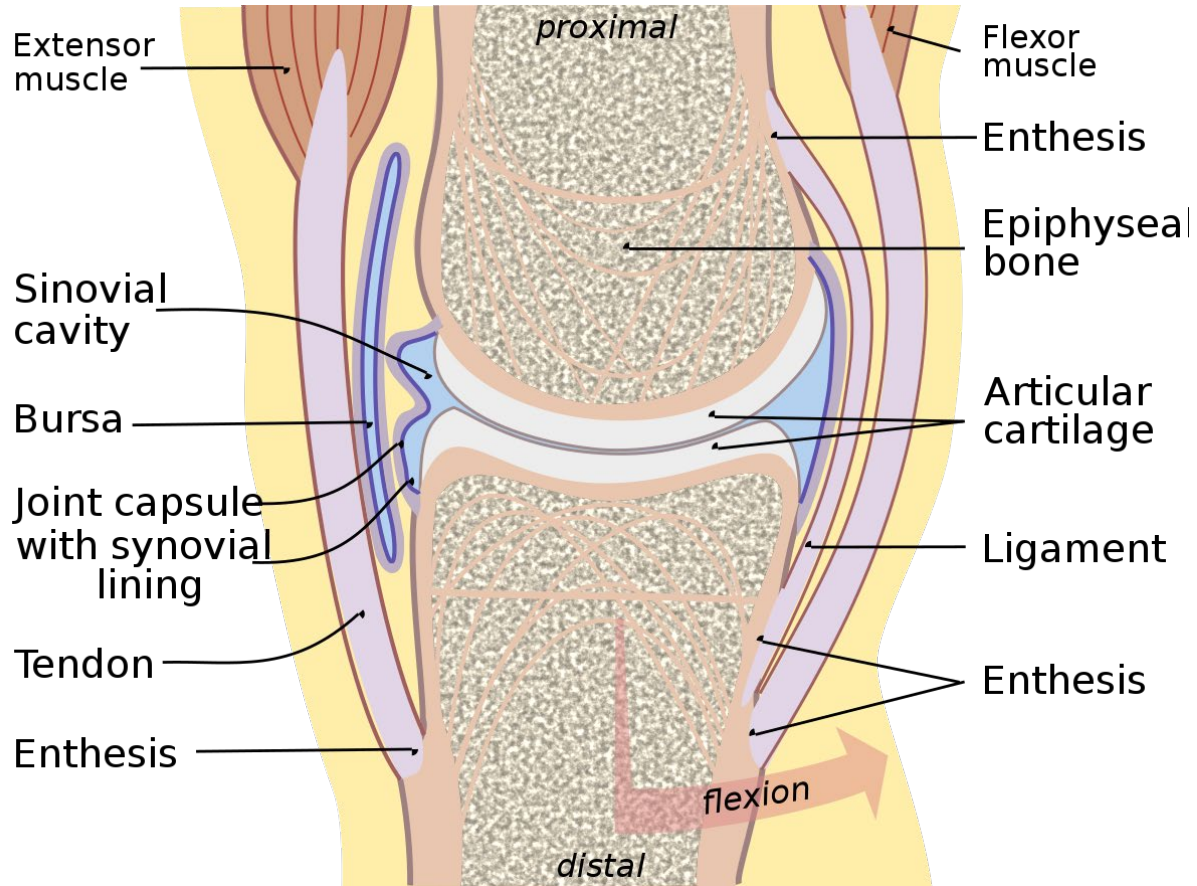

**Långvariga smärttillstånd får ny
klassifikation i ICD-11: läkartidningen**

Differential diagnostik vid ledsymtom. Strategier och stegtänkande

Steg 1: symtom från leden?

Steg 2: är det en inflammatorisk sjukdom?

- **Ospecifika (allmänna) inflammationssymtom:**

Trötthet/uttröttbarhet

Aptitlöshet/viktnedgång

Feber?

- **Specifika symtom:**

Stelhet/morgonsmärta,

Svullnadskänsla/tydlig svullnad objektivt.

OBS:

Inget objektivt status= ingen artrit.

- **Kollagenos anamnes**

Steg 3: utbredning av ledsymtom och debutform

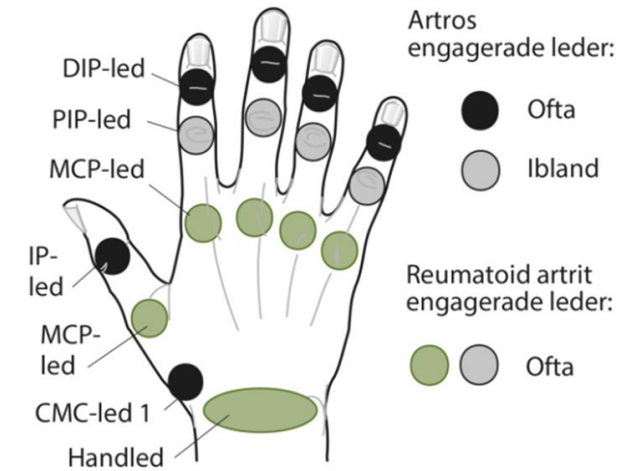
Monoartrit

Polyartriter >4 leder

Oligoartrit 2-4 leder

Figur 7.3 Schematisk utbredning i handen av artros respektive reumatoid artrit. Illustration: Lena Lyons.

Inflammatoriska systemsjukdomar, några typiska symtom och labfynd

Allmänsymtom

Trötthet, Subfebril/feber

Viktnedgång

Laboratoriefynd

SR, CRP, Anemi

Hematuri/Proteinuri.

Antikroppar?

Symtom från flera olika organsystem samtidigt

Artralgi/Artrit/Myalgi

Nydebuterat Raynauds f

Sicca symtom

Hudutslag/fotosensitivitet

Pleurit/Perikardit

Lungor

Njurar

Sväljningsbesvär

Neuropati

CNS

Se samverkansdokument för basalutredning av olika reumatiska sjukdomar.

Ospecifika symtom med SR/CRP stegring

Diff diagnoser ur ett reumatologiskt perspektiv vid avsaknad av relevanta kliniska och serologiska fynd. Retrospektiv studie 2010-2011

- Den vanligaste orsaken till ny ospecifik SR/CRP stegring är nydebuterad reumatisk sjukdom (RS) ~50 %.
- Den vanligaste RS är PMR ~38 %
- Näst vanligaste RS vid ospecifika symtom är sero neg RA.
- Infektion som bakomliggande orsak ~24 % (CRP signifikant högre)
- Malignitet ~9 %
- Kraftigt förhöjt CRP vid ospecifika kliniska fynd/symptom bör alltid väcka misstanke på infektion och eller malignitet även om pat redan har känd RS i anamnesen

Gikt

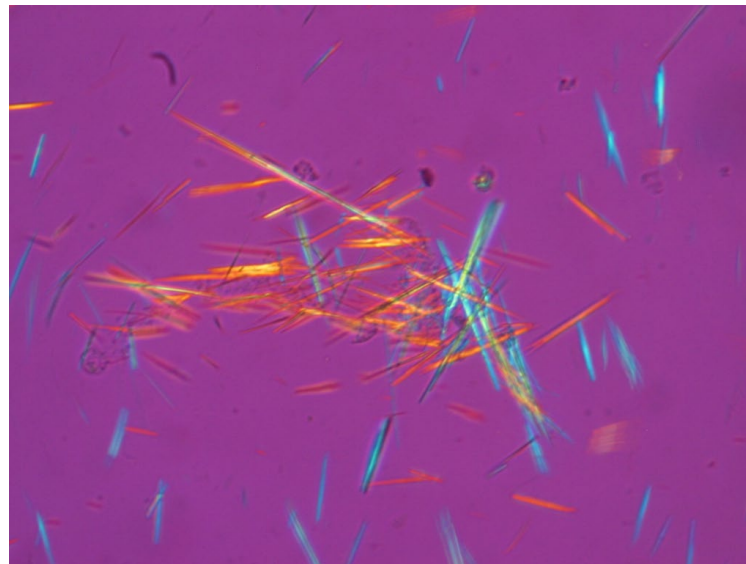
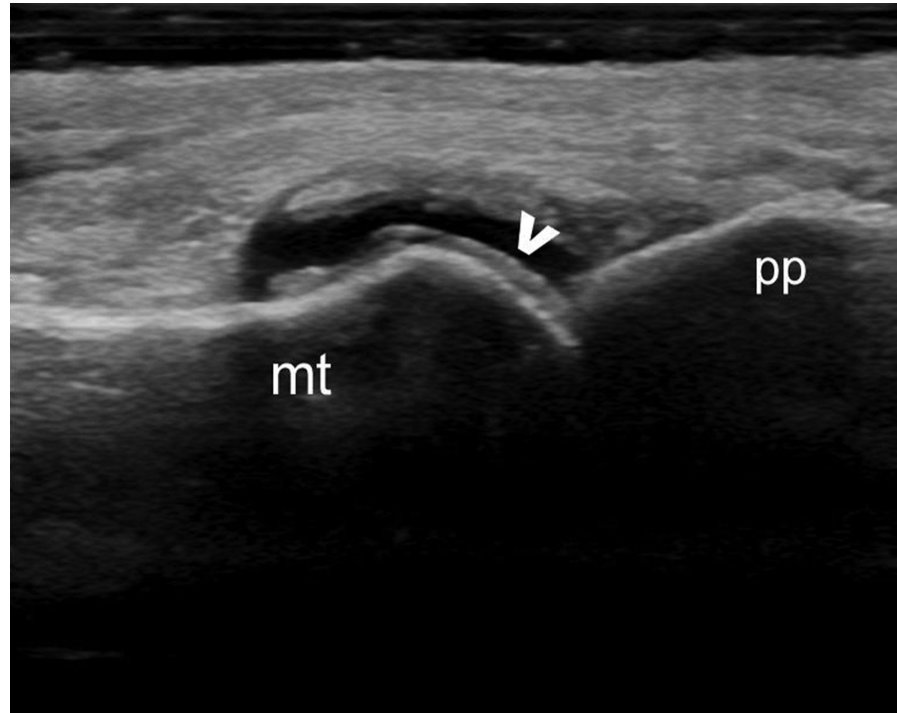
- M>K
- MTP-1 90% vid något tillfälle
- Ankel/mellanfot/knä
- Akut debut, uttalad smärta.
- Tophi
- Hyperurikemi är en förutsättning, dock endast 15% med hyperurikemi utvecklar gikt under 30 års uppföljning.

- Ledpunktion: kristaller
- Ultraljud om möjligt
- Rtg: biljettklipp

Riskfaktorer:

- Genetik
- Diuretika
- Njursvikt
- Metabolt syndrom
- Kost/alkohol
- Psoriasis

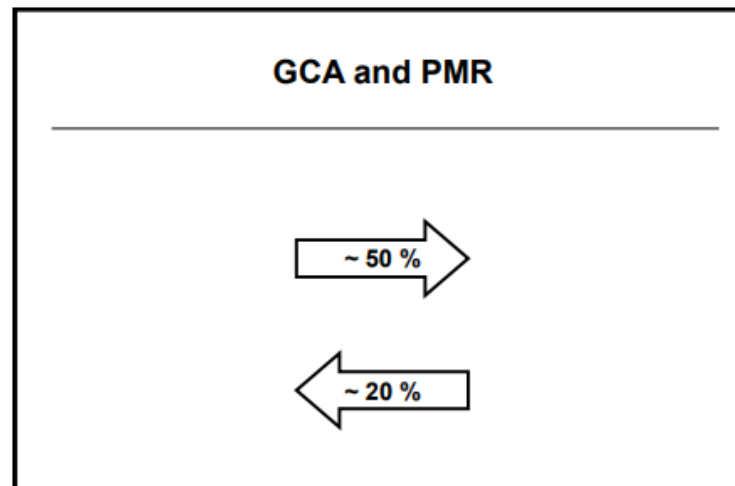

Behandling

- Akut– kolkicin/NSAID/kortison
- Kronisk– Allopurinol i 1:a hand
Adenuric i 2:a hand
Probecid som tillägg vid behov

Polymyalgia reumatika PMR

- Äldre, sällan <60
- Värk och stelhet.
- Allmänsymtom.
- PMR och GCA förekommer ibland tillsammans, association?

EULAR / ACR Classification Criteria for PMR

Prospective study over 6 months: PMR: N=125
Controls: N=169 with new shoulder pain

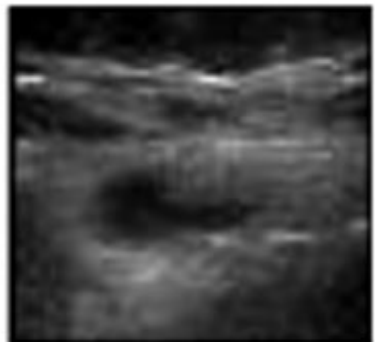
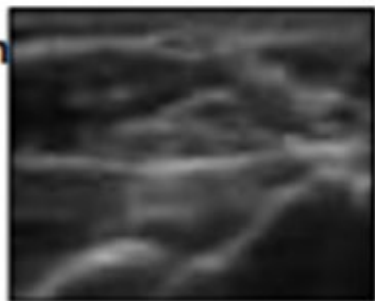
	Points 4 of 6	Points 5 of 8
Mandatory: Bilateral shoulder pain, Age $\geq$ 50 years, ESR or CRP $\uparrow$		
Morning stiffness > 45 minutes	2	2
Rheumatoid factor and / or a-CCP negative	2	2
Pelvic girdle pain / range of motion $\downarrow$	1	1
No other joint affected	1	1
US: Both shoulders Effusion/Bursitis/Tenosyn.		1
US: $\geq$ 1 shoulder + $\geq$ 1 hip Effusion/Bursitis		1

Dasgupta B, et al. Arthritis Rheum 2012 Apr;64:943-54
Dasgupta B, et al. Ann Rheum Dis 2012 Apr;71:484-92

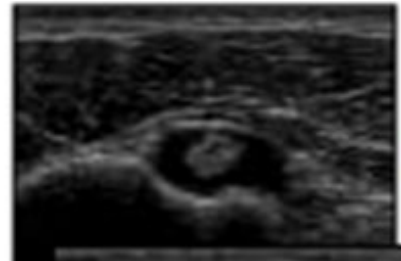

Polymyalgia rheumatica

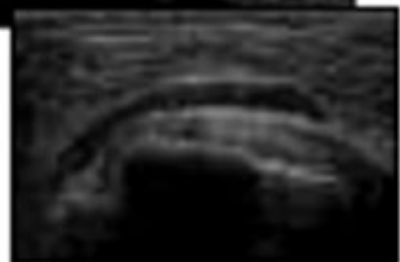
Effusion

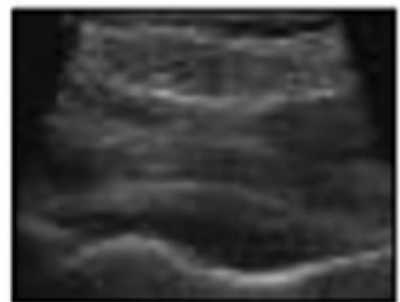
Trochanteric
bursitis

Biceps
teno-
synovitis

Sub-
deltoid
bursitis

Coxitis

Schmidt WA, et al.
Arthritis Rheum 2010;62:S682

PMR

UTREDNING

- Specifikt blodtest saknas.
- Anamnes och status.
- GCA symtom? Puls, BT hö/vä
- SR och CRP. Lungröntgen?
- Analys autoantikroppar har inget värde. Diff diagnos?
- RS3PE

Fynd tydande på annat än PMR

- Ingen/minimal morgonstelhet.
- Muskelsvaghet.
- Diffus utbredd värk.
- Ingen effekt av 3 dagars Prednisolon 20 mg/dag.

BEHANDLING: Prednisolon

Start 20mg i 4v (prompt svar)

Minska 2,5 mg var 2-3 v till 10mg/dag.

Därefter minska med 1,25 mg/månad till utsättning.

Följ SR/CRP och klinik efter varje minskning.

Återfall? höj dosen till senaste dos som gav symtomfrihet.

GCA, jättecellsarterit (Temporalis arterit)

Huvudvärk, av "ny" typ.

Utbredning: tinning, hjässa, bakhuvud, kind, öron.

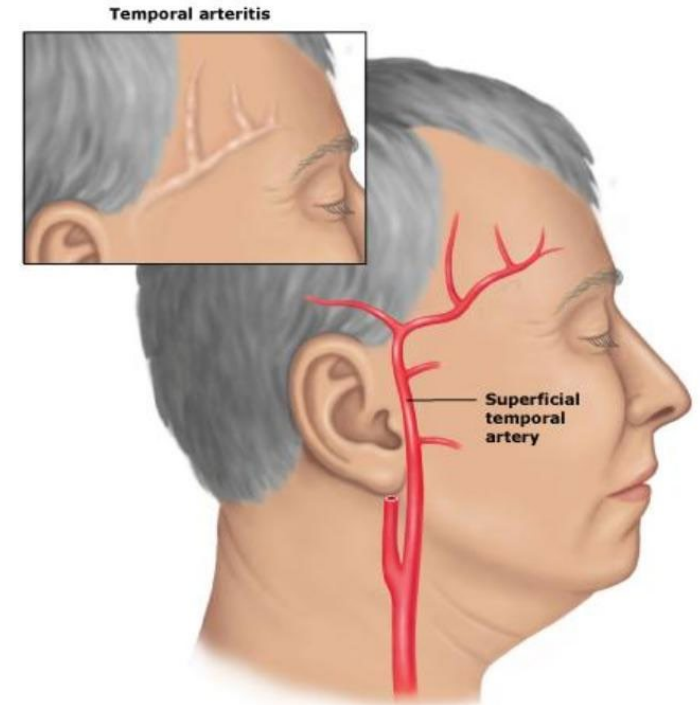
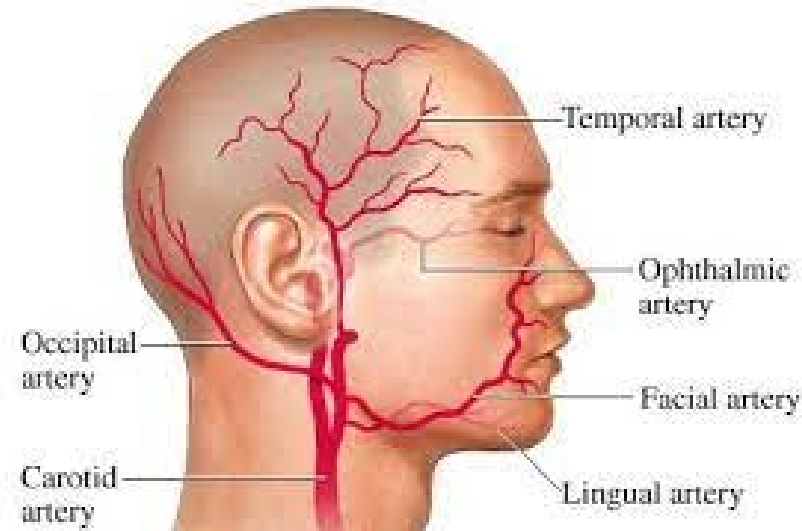
Ömhet i hårbotten.

Tuggclaudicatio.

Synpåverkan – blindhet.

Aortabågssymtom 10-15 %.

Samtidigt PMR?

Absolute requirement	
Age $\geq$ 50 years at time of diagnosis	
Additional clinical criteria	
Morning stiffness in shoulders/neck	+2
Sudden visual loss	+3
Jaw or tongue claudication	+2
New temporal headache	+2
Scalp tenderness	+2
Abnormal examination of the temporal artery*	+2
Laboratory, imaging, and biopsy criteria	
Maximum ESR $\geq$ 50 mm/hour or maximum CRP $\geq$ 10 mg/liter [¶]	+3
Positive temporal artery biopsy or halo sign on temporal artery ultrasound ^Δ	+5
Bilateral axillary involvement [◇]	+2
FDG-PET activity throughout aorta [§]	+2

Sum the scores for 10 items, if present. A score of $\geq$ 6 points is needed for the classification of giant cell arteritis.

**Ischemiskt betingad
synpåverkan:**

Amaurosis fugax

Dimsyn

Synfältsbortfall

Ljusblixtar

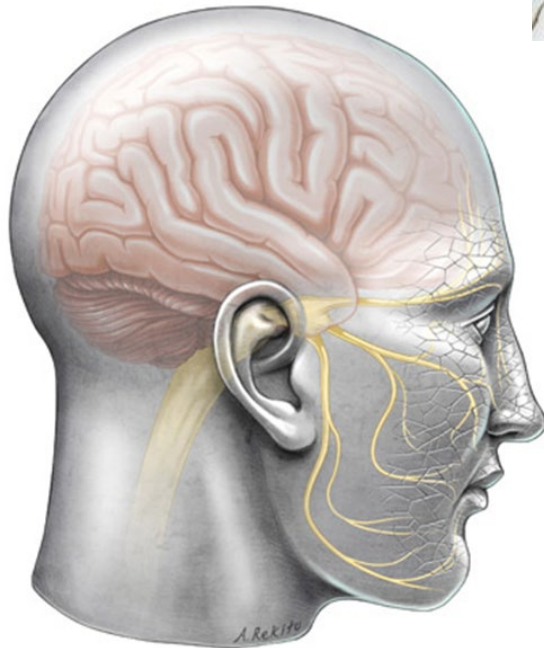
Ptos

Diplopi

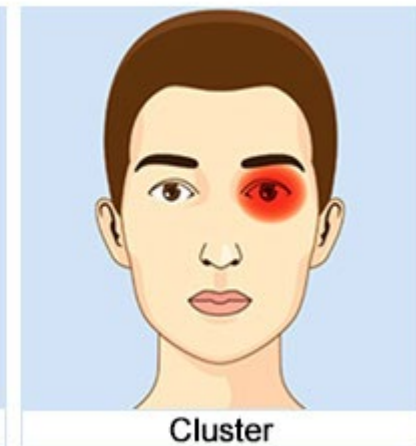
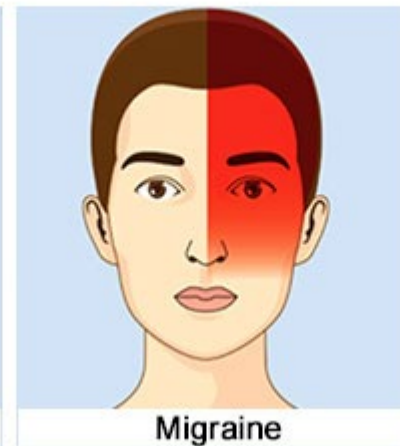
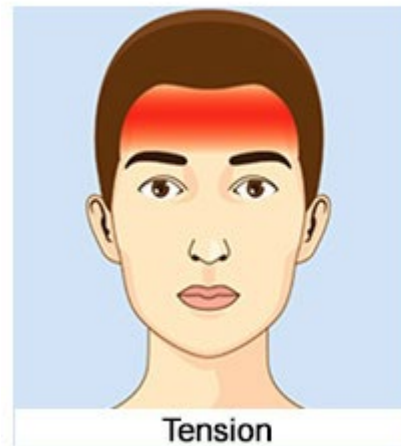

DIFF-DIAGNOSER

- Optikusinfarkt (NAION)
- Trigemnius Neuralgi
- Migrän/Hortons
- Käkledsproblem
- Otit
- Tandinfektioner
- Ateroskleros/ischemi
- Malignitet, Infektion

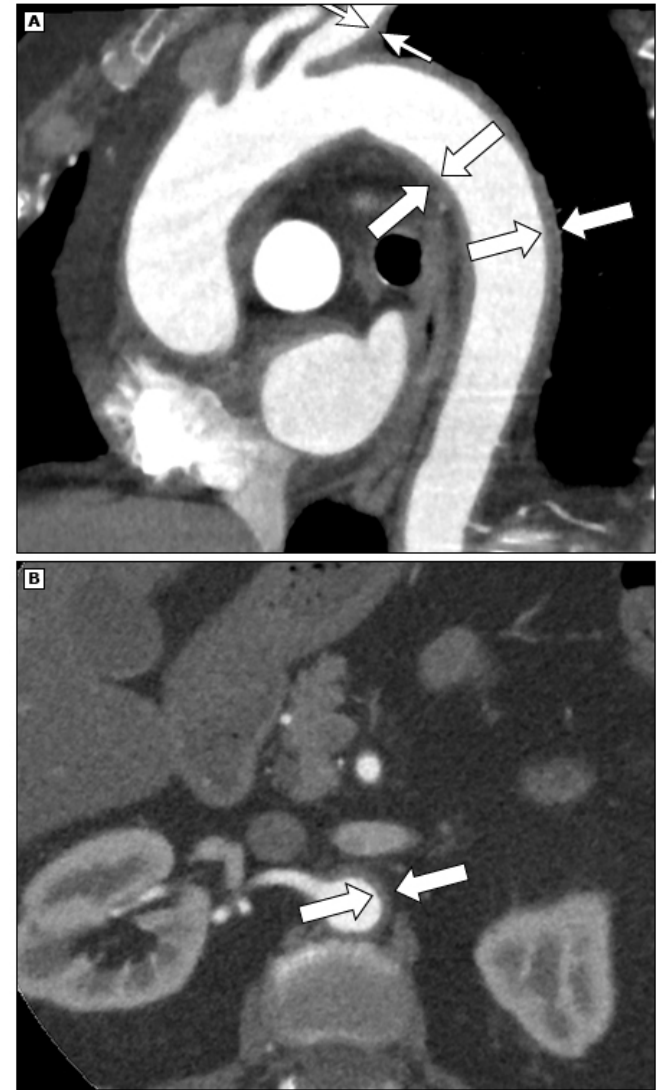
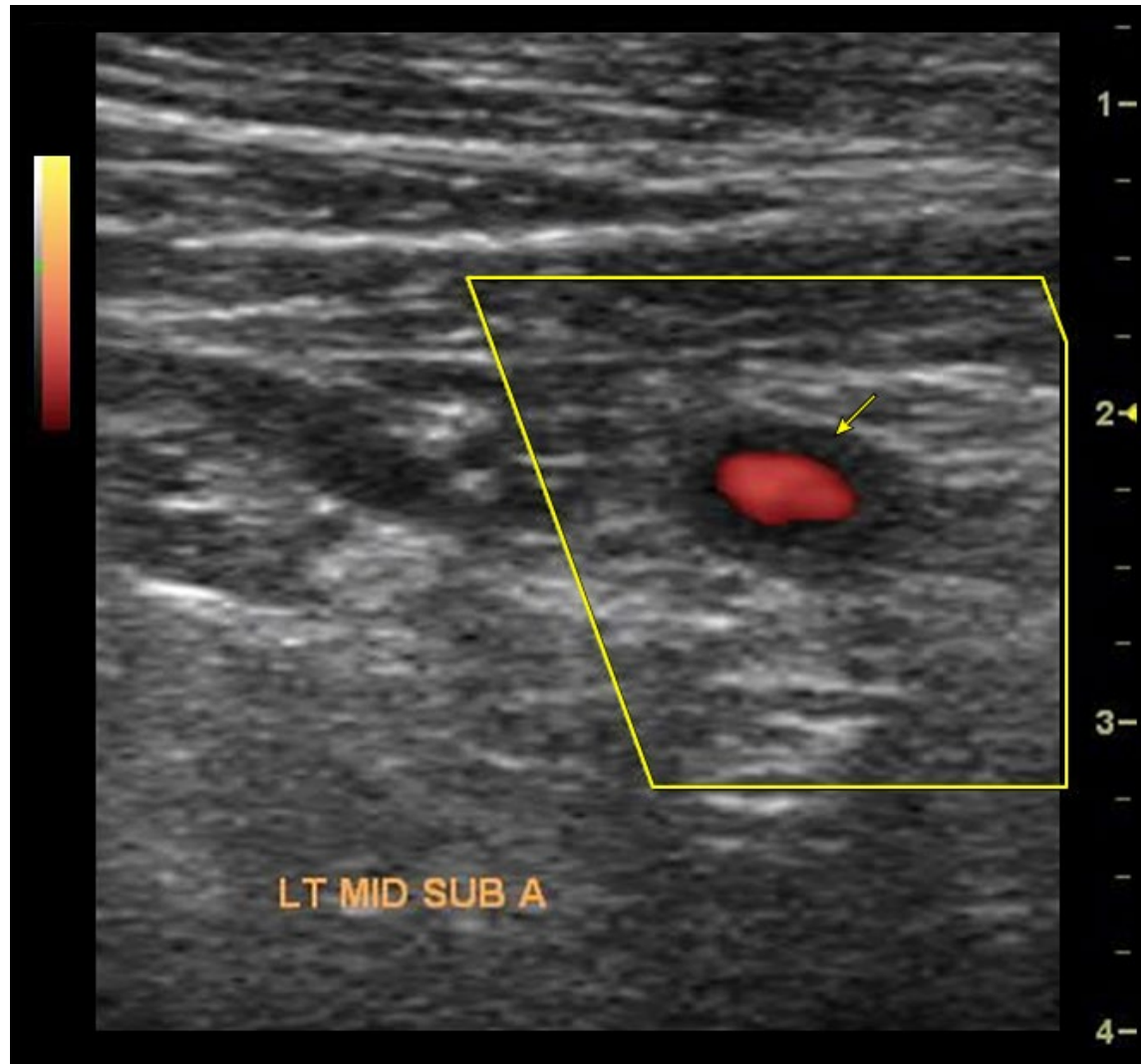

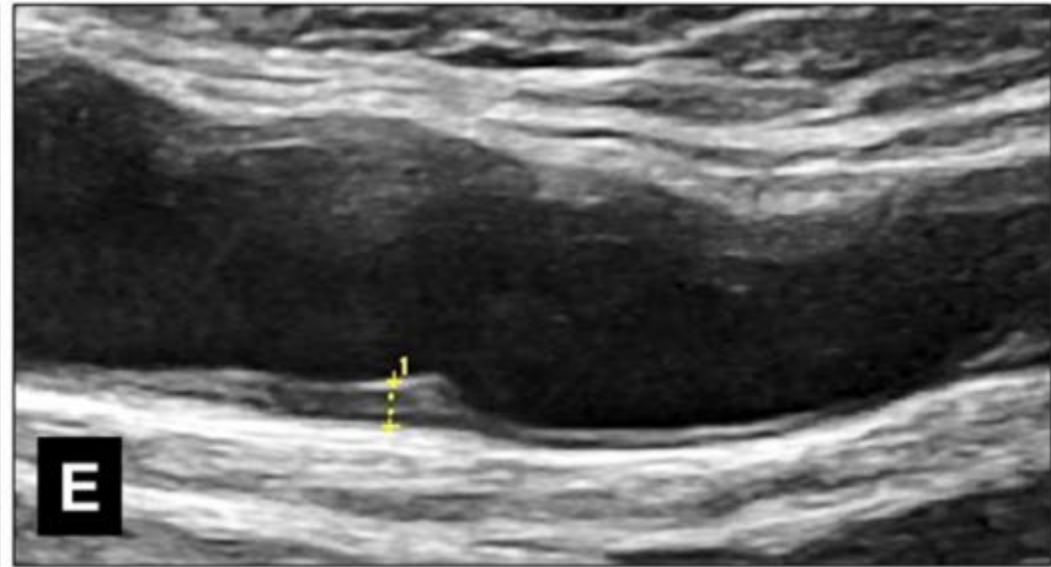
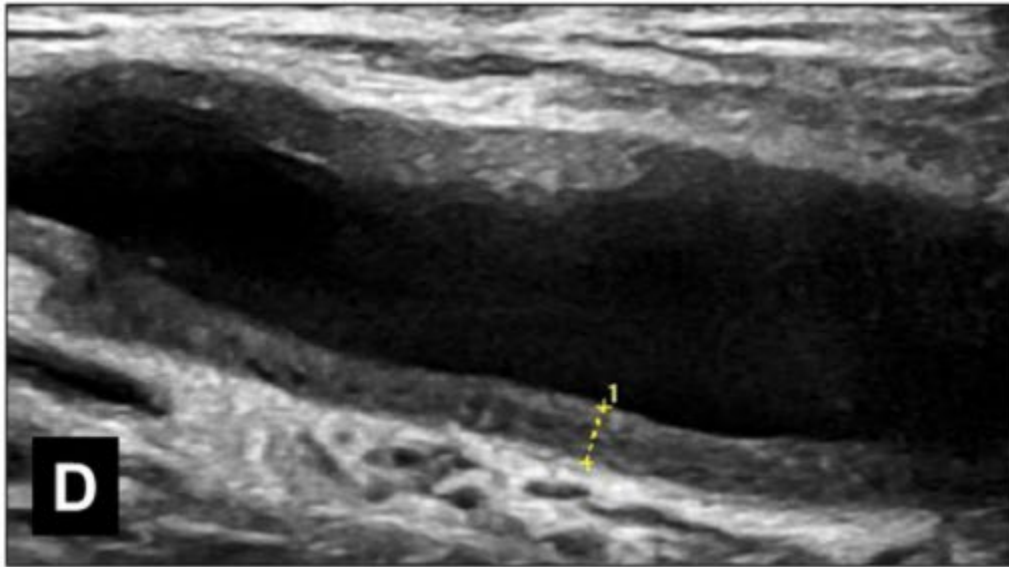
Headache Types

UTREDNING

- Specifikt blodtest saknas.
- Palpera a. temp, radialis, auskultera karotis.
- BT hö/vä. >10mm/hg
- SR, CRP.
- Ultraljud och eller Biopsi
- Autoantikroppar har inget värde, diff diagnostiskt?

(D) Axillary artery in a newly diagnosed patient, with an IMT of 1.21 mm.

(E) Axillary artery with chronic changes in remission, with an IMT of 0.88 mm.

BEHANDLING:
Kortison. 1,5-2,5 år

- **Med ögonsymtom:**

I primärvården vid grundad misstanke och om möjligt i samråd med reumatologbakjouren (kontorstid), alt medicinbakjour övrig tid. Innan pat skickas till medicinakuten ge 60 mg Prednisolon alt 12 st Betapred. **(vårdförlopp GCA)**

I slutenvården:

Puls Solu-Medrol 500-1000 mg/dygn i.v. i tre dygn

Prednisolon 40-60 mg/dag i 4 veckor, successiv nedtrappning.

- **Utan ögonsymtom:**

Samråd alltid med reumatologbakjouren per telefon, Ultraljud om möjligt inom 2-3 dagar efter kortisonstart.

Prednisolon 40-60 mg/dag i 4 veckor, successiv nedtrappning.

Specialistbeslut, Roactemra vid:

- Dålig sjukdomskontroll trots adekvat Prednisolon dosering.

- Oacceptabla steroidbiverkningar.

Personcentrerat och sammanhållet vårdförlopp GCA

Datum	Version/beskrivning av förändring
2023-03-23	Godkänd av styrgruppen i Nationellt system för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård (SKS)

Hälso- och sjukvårdens åtgärder

(A) Beslut: Finns tecken på ögonengagemang?

Samtal med patienten om sjukhistoria och symtom. Fråga om nytillkomna ögonsymtom vid misstanke om GCA, såsom något av följande:

- amaurosis fugax (övergående synnedsättning)
- plötslig synnedsättning
- diplopi (dubbelseende).

Ja: fortsatt till (B).

Nej: fortsatt till (C).

Med ögonsymtom

(B) Skyndsam kortisonbehandling och därefter kontakt med den specialiserade vården

Det är viktigt att kontakten med reumatolog, medicinbakjour eller ögonbedömning inte fördröjer behandlingsstart.

Starta peroral kortisonbehandling i väntan på möjlighet att ge kortison intravenöst.

Starta intravenös kortisonbehandling skyndsamt.

Kontakta reumatolog per telefon eller, om inte reumatolog finns tillgänglig, medicinbakjour för att:

- diskutera sannolikhet för att GCA föreligger
- planera handläggning och beslut om vem som tar ansvar för uppföljning och vidare vård
- besluta om patienten ska utredas vidare med skyndsam handläggning
- bestämma vem som skriver remiss för ultraljud och/eller TAB.

Sammanfattning GCA

- Diagnosen konfirmeras objektivt med bilddiagnostik ultraljud eller TAB.
- FTC/vårdförlopp GCA.
- Ingen biopsi om klinik och ultraljud talar för GCA.
- Prednisolon är förstahandsbehandling.
- **Behandlingsstart får inte fördröjas i väntan på utredning, ultraljud eller TAB.**

63 årig man. Akut smärta hö stortå utan trauma. Svullet, rött och ömt.

Vilka fynd är mest relevanta för att ställa diagnos gikt?

- 1- Högt S-urat
- 2- God respons på kolkicin
- 3- Ytterligare artrit hö fotled
- 4- Noduli över olecranon bursa
- 5- Rtg med usurer MTP1

Rätt svar 2, bra respons på kolkicin. Varför?

Vid akut gikt s-urat kan vara normalt eller tom lågt.

Oligo-artrit i det här fallet ger misstanke om ex PsA.

Noduli ofta vid RA.

Radiologi bilden kan även ses vid erosiv artros.

55 årig man

- Senaste veckor ökad värk och svaghet övre och nedre extremiteter, purpuric rash kring ögonen och fingrar. CK högt. Rtg pulm stort infiltrat hö lungga.

Vilka antikroppar tror du mest associerade med pats sjukdom?

1- Anti-centromer

2- Anti-Jo-1

3- Anti-RNP

4- Anti-Scl-70

5- Anti-dsDNA

Svar: Anti-Jo1

**Aminoacyltransferas RNA syntetase
(tRNA)**

Myositer (Idiopatisk inflammatorisk myopati)

- Proximal, symmetrisk svaghet
- Karakteristiska hudsymtom
- Inre organ engagemang
- Cancer association?
- Statiner?
- Utredning: Hög CK, SR, CRP, ALAT, ASAT, LD, MSA, MAA, HMGCR.
- MRI?
- Muskelbiopsi?
- ~~EMG: typiska förändringar?~~

24 årig kvinna

- Tidigare frisk. Svullen och öm vad.
- Status: svullen, konsistens ökad underben vä.
- LPK 5,4. lymfocyter ua, TPK 88.
- APTT förlängd, SR 18, CRP 12.
- DVT.

Primär orsak?

1- Primär APS

2- Sekundär APS

3- SLE

4- Sjögren S

FIGURE 1: Livedo reticularis. One of the cutaneous signs most commonly associated with the antiphospholipid syndrome.

- 35 årig man med recidiverande genitala sår, uveit, munsår.

Diagnos?

- 1- SS
- 2- Behcets D
- 3- RA
- 4- SSc
- 5- SLE

Recidiverande orala sår, genitala sår.

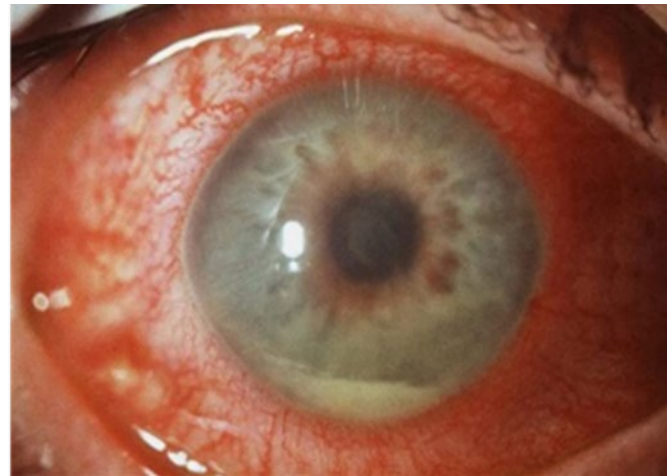
Artrit.

Uveit både främre och bakre.

Hud manifestationer: EN, Pathergi test

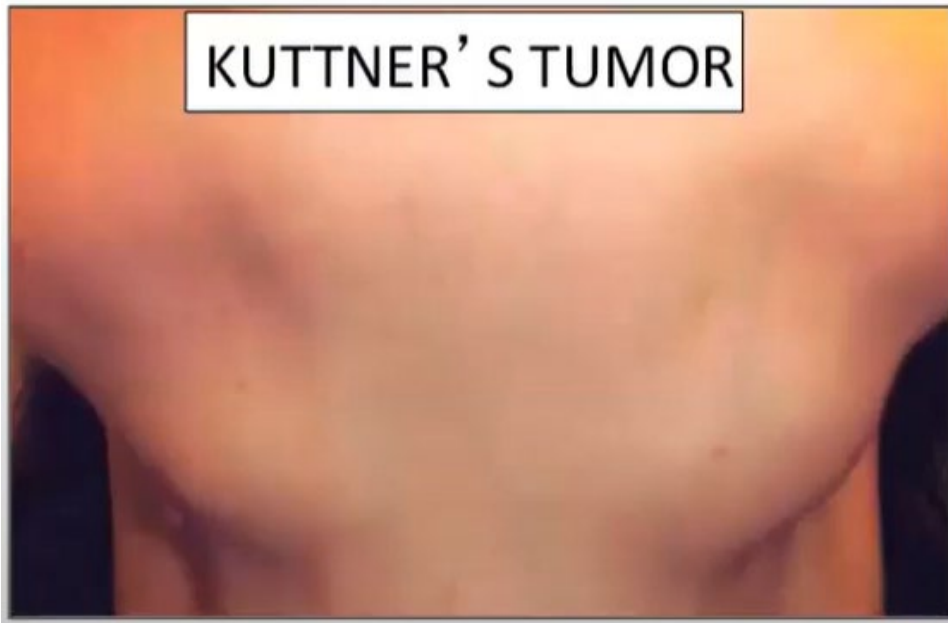
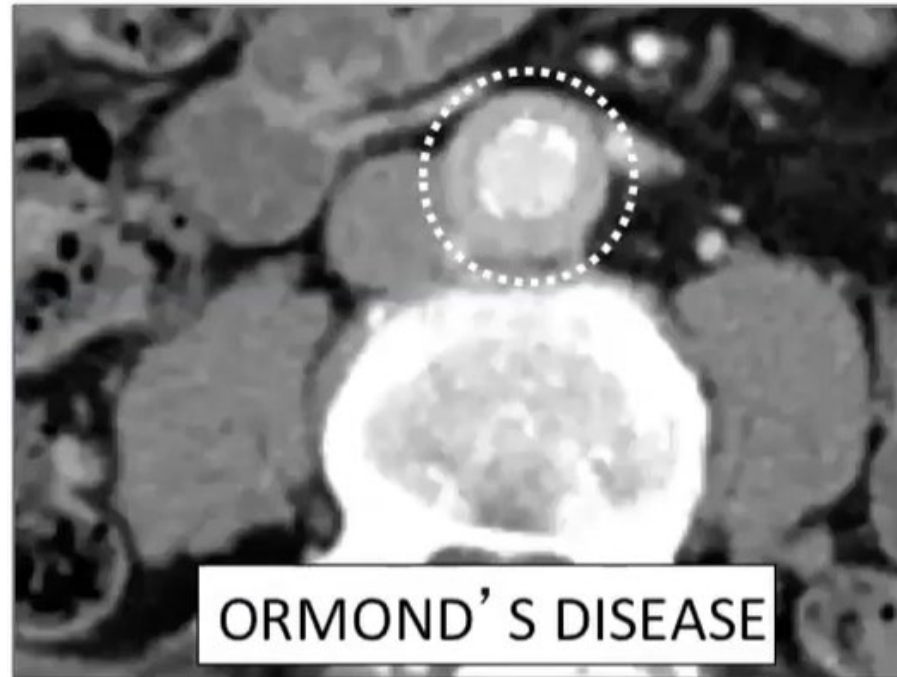

Acne-like rash.
*Photo retrieved from
MedicineNet.*

Uveitis.
*Photo retrieved from
Frontiers in Neurology.*

**Bonus
fråga:
Vad är
detta?**

Frågor?

